

Dossier de premsa

Viatge de 12 estudiants de l'IES Numància, professors i delegació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet

Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín

26-31 de maig de 2009

JOVES PER LA PAU

Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín i Buchenwald 2009

PRESENTACIÓ DEL PROJECTE:

L'abril de 2008, amb el suport de la Unió Europea, la Federació internacional d'organitzacions de víctimes del nazisme, ex-deportats i ex-combatents va organitzar una *Trobada de joves europeus* al camp de concentració nazi de **Buchenwald (Alemanya)**. L'efemèride coincidia amb l'aniversari de l'alliberament del camp i, alhora, amb el 60 aniversari de l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans.

A nivell de l'Estat espanyol, el projecte era organitzat per l'Amical de Mauthausen i altres camps ja que aquesta associació forma part de la Federació internacional. A nivell local, la participació en aquest es va promoure per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet i va participar l'Institut d'Educació Secundària Numància de la ciutat .

Concretament, a l'encontre internacional i com a únics representants dels republicans que foren deportats al camp, hi va participar un grup d'alumnes de primer de batxillerat de l'IES Numància, dues professores, dos representats de l'Amical de Mauthausen i una delegació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet formada per la Tinenta d'alcalde de Ciutadania, la Directora adjunta de Serveis Culturals i Ciutadans, el Departament de Cooperació i dos tècnics de Joventut. Per tal de donar a conèixer aquesta activitat, també s'hi va comptar amb una periodista del diari comarcal El Punt i un càmera de Televisió de Badalona. Ambdós van enregistrar un dvd que ha resultat una eina pedagògica clau per tal de donar a conèixer el projecte.

L'avaluació positiva de l'experiència, per part de tots els participants, ha promogut que enguany s'hagi elaborat una nova proposta. Si bé és cert que enguany no s'ha previst cap trobada internacional a Buchenwald, sí que és cert que, actualment, l'antic camp de concentració nazi ofereix activitats amb l'objectiu de formar i sensibilitzar els joves vers la violació dels drets humans que va suposar el nazisme.

La darrera setmana del mes de maig de 2009, alumnes de l'IES Numància viatjaran a Alemanya amb l'objectiu de fer una doble estada. El nou grup d'estudiants està integrat per quatre nois i vuit noies, tots ells de primer de batxillerat. A l'inici del viatge, s'allotjaran a la

ciutat de Weimar per tal de conèixer i fer activitats als camps de concentració de Buchenwald i Dora i, posteriorment, es traslladaran a Berlin per tal de visitar centres i espais de referència en relació als esdeveniments i les conseqüències de la 2a Guerra Mundial. En aquesta ocasió els joves seran acompanyats per dues professores del centre escolar i dos tècnics municipals, un de joventut i l'altra de cooperació.

OBJECTIUS

JOVES PER LA PAU. Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín i Buchenwald 2009 té un objectiu cabdal i d'altres objectius específics, la consecució dels quals redundarà en l'assoliment del primer. Val a dir, que l'objectiu cabdal coincideix amb el projecte del 2008 i no és estrany, ja que aquesta és la raó de ser del programa Joves per la Pau.

Objectiu cabdal :

Promoure la cultura de la pau en els joves, valorant la convivència, el respecte mutu i la solidaritat front la intolerància, la violència i el prejudici.

Objectiu 1:

Participar un grup d'alumnes de primer de batxillerat de Santa Coloma de Gramenet en el Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín i Buchenwald 2009.

Objectiu 2:

Consolidar el treball dut a terme en el programa educatiu de l'IES Numància en l'educació en valors, la solidaritat i la promoció dels drets humans, tant en els cursos de secundària obligatòria com també en el batxillerat.

Objectiu 3:

Generar el rebuig i l'acció front les polítiques xenòfobes i racistes passades i actuals, en pro de polítiques i ideologies d'integració i d'inclusió.

Objectiu 4:

Fer conèixer els principis i valors que es desprenen dels drets humans per tal de fomentar i promoure una cultura de la pau entesa com l'oposició a resoldre de manera bèl·lica els conflictes socio-polítics.

Objectiu 5:

Apropar els joves als esdeveniments i a les conseqüències de la Segona Guerra Mundial per tal de generar un esperit de reflexió crítica sobre les violacions dels drets humans de les persones i les conseqüències dels conflictes armats, posant de manifest la importància de l'establiment d'una cultura de la pau.

Objectiu 6:

Donar a conèixer la deportació als camps de concentració nazis d'un elevat nombre de republicans de l'Estat espanyol exiliats a causa de la seva oposició al feixisme i la por a represàlies. També donar a conèixer l'actitud vers ells de Franco.

Objectiu 7:

Facilitar informació sobre l'activitat que realitzen institucions, associacions i persones en pro de la memòria històrica i la denúncia de violació de drets humans. En aquest sentit, cal destacar l'acció de l'Amical de Mauthausen i altres camps en el seu objectiu fundacional de difondre i explicar la realitat dels camps de concentració nazi en els centres educatius i la seva col·laboració en el present projecte.

Objectiu 8:

Impulsar la difusió del projecte en els àmbits educatiu, juvenil i associatiu, tant a nivell de ciutat com supramunicipal, com a model de bona pràctica.

DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

JOVES PER LA PAU. Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín i Buchenwald 2009 no és un viatge de curs, és un procés d'educació en valors i cultura de la pau que s'ha treballat des d'inicis de curs amb l'IES Numància i que va més enllà dels dies previstos en el viatge a Alemanya. En aquest sentit, és il·lustratiu el procés endegat:

1. Selecció dels alumnes participants

Per part de l'equip educatiu de l'IES Numància es va elaborar uns barems de selecció dels alumnes participants basats en la seva receptivitat vers els objectius del projecte, la seva actitud i aptitud personal durant el curs actual i la secundària i, finalment, els resultats acadèmics.

2. Formació dels participants

Per tal de prendre part del projecte, els joves tenen una formació prèvia i exclusiva. Val a dir que la participació en aquesta formació és imprescindible per tal de participar en el Projecte.

Aquesta ha consistit t en:

Data/lloc	Activitat
12 maig (11.30 a 13.30h) IES Numància	<p>1a reunió dels participants: alumnes, professores i tècnics municipals.</p> <p>Explicació del Projecte 2009:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Presentació • Objectius • Activitats <p>Explicació del projecte 2008 Trobada de joves a Buchenwald per part d'alumnes participants en aquella edició.</p>
16 maig (10 a 14h) CRJ Mas Fonollar	<p>Jornada de formació joves participants.</p> <p>10h Presentació de la Jornada i lliurament de documentació.</p> <p>10.15h Taller de dinàmica de grup: Vius i aprens Drets Humans (Helga Abreu)</p> <p>11.30h Pausa – esmorzar</p> <p>12h Xerrada sobre el projecte d'escola de Pau: L'Escola dels Balcans (Patrícia Lafuente i Eugènia Manzanares)</p> <p>12.45h Introducció a aspectes culturals, històrics i actuals de la ciutat de Berlin (Remi)</p>
19 maig (11.30 a 12.30h) IES Numància	<p>Xerrada: L'art en moments a la història de conflicte (Emi Corral)</p> <p>Preparació dels actes cerimonials que es duran a terme a Buchenwald i Dora.</p> <p>Informació sobre aspectes organitzatius.</p>
20 maig (15.30 a 20h) CRJ Mas Fonollar	<p>15.30h Projecció: Sin Destino</p> <p>18h Conferència sobre el nazisme i Cinefòrum (Amical de Mauthausen i altres camps)</p> <p>19h Reunió amb les famílies per explicar el Projecte</p>

PROGRAMA D'ACTIVITATS

	Dimarts, 26.05.09	Dimecres, 27.05.09	Dijous, 28.05.09	Divendres, 29.05.09	Dissabte, 30.05.09	Diumenge, 31.05.09
Matí	Arribada a Berlin	Camp de concentració de Buchenwald	Visita al camp de concentració de Dora	11h recepció de la Delegació catalana a Berlin. Visita al Checkpoint Charlie	Visita al mur de Berlin	Visita als “ Encants ” de Berlín. Compres
Dinar	Es porta de casa	Restaurant Memorial de Buchenwald	Cafè de Dora	Restaurant a Berlin	Restaurant a Berlin	Restaurant a Berlin
Tarda	Trasllat Berlin-Weimar. Visita Weimar i la Bauhaus.	Camp de concentració de Buchenwald	Trasllat de Dora a Berlin	14.30h Visita Casa de la Conferència de Wannsee Memorial i Centre Educatiu. 18h Visita centre de joventut/intercanvi amb altres joves	Visita Museu del Judaïsme i Memorial de l'Holocaust.	Tornada a Barcelona
Sopar	Restaurant a Weimar	Restaurant a Weimar	Alberg de Berlin	Alberg de Berlin	Alberg de Berlin	
Nit		Final Champions	Passejada nocturna per Berlin: Bundestag (parlament), porta de Brandenburg i entorn.			

ANNEXOS:

DOSSIER DE BUCHENWALD I DORA

(Documentació de l'Amical de Mauthausen i altres camps)

Buchenwald

La ubicació

El camp de Buchenwald es troba situat en un turó al bosc d'Ettersberg, a uns catorze quilòmetres de la ciutat de Weimar, capital de la Turingia. Bona part dels escriptors i filòsofs alemanys del romanticisme, com Goethe, Schiller, Herder i Schelling, van viure o treballar a Weimar, i segons la llegenda, sota un roure del bosc, Goethe hi va escriure un dels passatges més brillants de Faust. En construir-se el camp, els SS, en homenatge a l'autor mistificat pel nazisme, van decidir conservar el roure, situat a tocar de les cuines del camp i ben conegut pels deportats, que l'anomenaven el roure de Goethe; es va cremar durant el bombardeig aliat del camp, l'agost de 1944, en què moriren uns 400 presoners.

Ettersberg fou l'indret escollit per ubicar-hi una caserna i un dipòsit de municions de les SS, i ben aviat s'hi aixecaren construccions de formigó per a les tropes i luxoses cases pels oficials, al costat del camp de concentració, concebut com una gegantesca i sinistra ciutat, a la qual s'accedia per una porta de ferro amb la inscripció *Jedem das seine* (A cadascú el què es mereix).

La creació del camp i els primers internats

El camp de concentració va ser creat el juliol de 1937 per internar-hi asocials, presos comuns, presoners polítics alemanys i Testimonis de Jehovà. El dia 15 d'aquest mes arribà, des del camp de Sachsenhausen, un primer comboi de presoners, destinats a l'edificació del camp, així com a les dures tasques de talar el frondós bosc i de construir la carretera i el ferrocarril que unien el recinte amb la ciutat de Weimar, treballs que foren continuats pels successius combois de presoners que hi anaren arribant.

A finals de 1937, Buchenwald acollia 2.500 deportats, que arribarien als 10.000 a finals de 1938, gairebé la meitat eren jueus alemanys capturats després de la Nit dels Vidres Trencats. També començaren a arribar antifeixistes i jueus austríacs, de resultes de la persecució iniciada arran l'annexió nazi d'Àustria, el 12 de març de 1938. La mortalitat va ser especialment significativa durant els primers mesos, per la mancança d'aigua, la propagació del tifus, la duresa dels treballs de construcció del camp i el predomini dels presoners de dret comú en els càrrecs de control intern, exercits amb notable violència sobre la resta de deportats.

La internacionalització dels deportats

Quan acabà 1939 la població del camp s'internacionalitzà, amb l'arribada de txecs, eslovacs, polonesos, holandesos, belgues, luxemburguesos i francesos, i més endavant, hi foren deportats milers de presoners soviètics, després de la invasió de l'URSS, el 22 de juny de 1941. A partir de 1943, amb les primeres grans derrotes militars alemanyes i el conseqüent augment de la deportació de mà d'obra esclava per ajudar a l'esforç de guerra, resistents de tota Europa van ser enviats al camp; el juny de 1943, hi van començar a arribar francesos deportats massivament des del camp de trànsit de Compiègne.

Pocs mesos després, el 4 de setembre, foren internats els primers espanyols, també des del mateix Compiègne, igual com la immensa majoria dels que arribaren després, tot i que alguns grups procedien de Toulouse o Pantin, de presons del Reich i, en alguns casos, d'altres camps de concentració, com Dachau, Mauthausen, Sachsenhausen o Neuengamme. Hom calcula un total d'entre 486 i 539 republicans deportats, sobretot entre finals de 1943 o al llarg de 1944.

Al llarg dels més de set anys de funcionament del camp de Buchenwald, un total de 250.000 persones van ser-hi deportades, de les quals en moriren unes 56.000.

La resistència i l'alliberament

A les acaballes de 1943, els presoners polítics iniciaren la lluita pel control de la jerarquia interna que acabà a mans, sobretot, dels comunistes alemanys. La nova situació va permetre la creació d'un comitè internacional clandestí, encarregat d'organitzar la solidaritat i la resistència dins el camp. Aquesta organització seria la que alliberaria el camp l'11 d'abril de 1945, unes hores abans de l'arribada de les tropes dels Estats Units. Només hi quedaven uns 21.000 detinguts, després que la majoria dels gairebé 112.000 deportats empresonats a principis de 1945, bona part procedents d'evacuacions de camps de l'est davant l'avanç de l'Exèrcit Roig, fossin al seu torn evacuats a principis d'abril cap a Bergen-Belsen, Dachau i Flossenbürg, en les "marxes de la mort" que suposaren la mort de més de 30.000 deportats.

Les instal·lacions

A Buchenwald, s'hi repetiren els mateixos escenaris i repertoris de mort presents a tots els camps de concentració nazis.

L'*appellplatz* (plaça de la crida) constituïa l'espai central del recinte, en un esquema espacial del qual Buchenwald constituí el model més clàssic. A més del recinte format per les barraques al voltant de l'*appellplatz* i encerclat per murs o filats electrificats, tots els camps

nazis disposaven d'una zona exterior destinada a la residència i lleure dels SS encarregats de la vigilància. A Buchenwald, els SS gaudien fins i tot d'un zoo, construït el juny de 1938.

La *kommandatur* o comandància, allotjava les dependències del govern del camp i es trobava a l'ala esquerra de l'edifici de recepció.

El *bunker*, la presó de càstig, s'ubicava dins l'edifici de recepció; normalment, la reclusió acabava amb la mort del presoner.

El camp de quarantena, anomenat camp II i *kleines lager* (petit camp) pels detinguts, fou construït, a finals de 1942, dins el recinte de presoners, separat de la resta de barraques per filferrades; estava format per unes poques barraques rudimentàries, de condicions higièniques encara pitjors que les del camp central. A partir de les evacuacions massives des dels camps de l'est cap a Buchenwald, a finals de 1944, el camp de quarantena arribà a la saturació que derivà en un altíssima taxa de mortalitat.

La mort i els experiments mèdics

Fins que Buchenwald no disposà de crematori propi, les víctimes eren eliminades al Crematori Municipal de Weimar. Pel que fa als freqüents penjaments exemplars davant la resta de deportats, el primer tingué lloc el 4 de juny de 1938, passant a ser la primera execució pública en un camp nazi.

Les tortures també aparegueren en forma d'experiments mèdics executats amb la col·laboració de la indústria química i farmacèutica alemanya. Els principals col·lectius víctimes dels experiments foren els homosexuals, els soviètics i els jueus, aquests últims dins el conjunt de mesures de la solució final, l'extermini planificat pels nazis. Buchenwald no disposà de cambres de gas a diferència de bona part de la resta de camps d'esclavatge del Reich i de tots els camps d'extermini de l'est. Malgrat tot, molts jueus deportats a Buchenwald serien seleccionats i enviats a les cambres d'altres camps.

El treball forçat i els comandos

Del camp de Buchenwald, en van arribar a dependre fins a 136 *kommandos*, les unitats en què s'organitzava el treball forçat dels deportats. La majoria eren exteriors, sovint amb subcamps propis per allotjar els presoners, de manera que Buchenwald desenvolupà una immensa xarxa de comandos i subcamps des del centre d'Alemanya fins el Rin.

Fora del recinte de presoners de Buchenwald es trobava la fàbrica d'armament Gustloff-Werke-II, una línia de muntatge de municions on hi treballarien uns 3.600 presoners i que va començar a funcionar el març de 1943. Era gestionada pels mateixos responsables de la fàbrica homònima que es trobava a la ciutat de Weimar on, a partir de febrer de 1942, s'hi

havia destinat un dels principals comandos externs de Buchenwald i, al voltant de la qual, s'hi establiria un subcamp la tardor de l'any següent.

Dora

La fabricació secreta d'armament

A partir de 1936, els nazis començaren a desenvolupar a la base militar de Peenemünde, a l'illa d'Usedom, al nord-est d'Alemanya, els dos coets V-1 i V-2, sota la supervisió d'Albert Speer, el ministre d'armament. Els primers llançaments de prova de l'V-1, el primer míssil guiat emprat en una guerra, foren realitzats a principis de 1942. La producció en sèrie d'ambdues armes s'inicià l'estiu de 1943. Els serveis secrets britànics, alertats pels resistents polonesos, descobriren els centres de producció, cosa que donaria lloc a un dur bombardeig de Peenemünde per la RAF la nit del 18 d'agost de 1943. Davant la necessitat de protegir la producció, els nazis van decidir instal·lar les fàbriques en dependències subterrànies.

La creació de Dora

A les muntanyes del Hartz, prop de Nordhausen, els alemanys disposaven d'un sistema d'emmagatzematge subterrani de gasolina, a les cavitats d'una antiga mina de sal, i l'indret fou triat per ubicar-hi una fàbrica subterrània.

El 8 d'agost de 1943, va arribar un primer transport de 107 homes des de Buchenwald, destinats a la construcció de la fàbrica. Així va néixer el subcamp de Dora, i en els mesos següents anirien arribant deportats fins assolir la xifra de 10.500 a finals de 1943.

Les condicions de vida i treball

Tot i que els nazis van decidir la construcció d'un camp de barraques a l'aire lliure, aquest projecte es va ajornar i només s'aixecaren les residències per als guardes. La prioritat era la construcció de la fàbrica i els deportats eren allotjats als túnels subterranis que ells mateixos foradaven, sortint rarament a l'exterior. Disposaven de lliteres de quatre pisos i les necessitats s'havien de realitzar en barrils de petroli serrats per la meitat. Per tal de completar els més de 250.000 m² soterranis del projecte, amb dos túnels centrals de dos quilòmetres entrelaçats per 46 túnels transversals, 10 equips de deportats s'alternaven en torns de 12 hores.

Entre setembre de 1943 i maig de 1944, les dures condicions de fam, set, fred i treball extenuant provocaren uns 2.900 morts, els cossos dels quals foren traslladats al crematori de Buchenwald, ja que Dora no disposaria de crematori propi, fins a l'estiu de 1944, quan també va ser construït el búnquer. Uns 3.000 deportats més van ser traslladats moribunds a altres camps, com Lublin-Majdanek i Bergen-Belsen, on la majoria moriria. Les víctimes van ser principalment russos, ucraïnesos, polonesos i francesos.

Els supervivents van quedar tant exhausts físicament i psíquica que els mateixos SS no els van considerar aptes per treballar a la fàbrica, que havia entrat en funcionament el gener de 1944, mes en què es van instal·lar els primers deportats en el camp de barraques exteriors, ja parcialment aixecat.

La conversió en el camp de Mittelbau-Dora

Amb la necessitat de renovar la mà d'obra, començava el transport massiu de deportats des d'altres camps per substituir els veterans, que a partir del març serien traslladats a un subcamp de barraques prop de Nordhausen i empleats en comandos de construcció menys durs. La meitat dels nous deportats van arribar de Buchenwald, procedents dels combois sortits de Compiègne en els darrers mesos. Durant la primavera de 1944, Dora va anar creixent sota l'empenta del projecte Mittelbau, destinat al soterrament de la pràctica totalitat de la producció armamentística i que afectà un bon nombre de camps de concentració.

Finalment, el 28 d'octubre de 1944, el projecte Mittelbau es desvinculà de Buchenwald, i Dora, amb uns 15.000 deportats, es convertí en el camp central, ja independent i rebatejat com Mittelbau-Dora, del qual depenien una quarantena de comandos i subcamps, que arribaven a la xifra de 40.000 deportats, als quals s'hi havien d'afegir presoners de guerra i civils alemanys víctimes del treball forçat. Pel que fa a la producció dels míssils *vergeltungswaffe* a Dora, el gener de 1944, s'inicià la del V-2, que arribaria a les 6.000 unitats. Els coets causarien un important nombre de víctimes civils, unes 10.000, però el seu escàs efecte militar quedaria lluny de les promeses d'armes miraculoses dels propagandistes nazis.

La mortalitat a Dora va ser molt alta -solament el desembre de 1944 van morir 570 deportats-, i aquesta dura realitat es mantingué fins a l'alliberament del camp, de resultes de l'arribada dels deportats moribunds evacuats de l'est.

L'evacuació

A finals de 1944, davant l'avanç de les tropes aliades i després del fracàs de l'ofensiva alemanya de desembre a les Ardenes, les autoritats SS ordenaren als comandants dels camps propers als fronts el trasllat dels deportats cap a camps de l'interior d'Alemanya. Les evacuacions, iniciades amb els camps de l'est i continuades pocs després amb els de l'oest, van donar lloc a les que es coneix com a marxes de la mort que començaren a arribar a Dora a les darreries de 1944, sobretot des dels camps orientals d'Auschwitz i Gross-Rosen. Tanmateix, en les setmanes finals del Tercer Reich, també va haver de ser evacuat el camp de Dora. L'evacuació es va iniciar el 3 d'abril de 1945, amb el trasllat de 4.000 soviètics a Bergen-Belsen, i al llarg dels tres dies següents, serien trets del camp la majoria dels deportats, en camions i trens de càrrega i bestiar i, en força casos, a peu. Els destins principals serien els camps de Bergen-Belsen, Sachsenhausen i Ravensbrück.

Quan l'11 d'abril les tropes dels EUA van alliberar Dora-Mittelbau, ja només quedaven uns quants deportats al camp. En total, havien mort entre 20.000 i 25.000 dels 60.000 deportats que havien passat per Dora i els seus comandos. La meitat va morir al camp i la resta en els transports d'arribada i evacuació i, uns 1.200, de resultes dels bombardejos aliats sobre Nordhausen.

Alumnes participants en el Projecte a les Jornades de Formació al CRJ Mas Fonollar

+ Per a més informació, no dubti a posar-se
en contacte amb el Servei de Premsa i Comunicació
de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet

Plaça de la Vila, 1
08921 Santa Coloma de Gramenet

+ T 93 462 40 00 / Mòbil: **618 045 488**
+ F 93 466 00 67
+ comunicacio@gramenet.cat
+ www.gramenet.cat